

PAGINA 2

'Preek van de leek' met Franca Treur

PAGINA 7

November: maand voor overledenen

PAGINA 8

Ook met theelepeltje kun je brand blussen

VERDER: Nieuw lezersonderzoek KDH ■ Lukaskerk maakt 'Nieuwe Vrienden' ■ Thomaskerk wordt moskee ■ Rowan Williams naar Den Haag

Margot C. Berends
nieuwe hoofdredacteur

FOTOGRAF: DAVID SCHIETHART

Margot C. Berends is met ingang van het volgende nummer de nieuwe hoofdredacteur van *Kerk in Den Haag* (KDH). Zij is momenteel schrijvend redactielid, tevens tekstredacteur. Het uitgeversberaad van KDH heeft haar, met instemming van de redactie, benoemd. De nieuwe hoofdredacteur, die theoloog is, heeft een lange carrière achter de rug als freelance journaliste en fotograaf voor kerkelijke opinietijdschriften en diaconale uitgaven. Zij volgt Jan Goossens op, die sinds 1989 aan het roer heeft gestaan van aanvankelijk Hervormd Den Haag en later KDH. Dit nummer is een jubileumnummer. Het is de 200ste editie. Op pagina 4 en 5 komen lezers aan het woord over 'hun' blad. Verder geeft de scheidende hoofdredacteur zijn visie op het karakter van *Kerk in Den Haag*.

Lekkere pizza's in de 'Marcustuin'

Iedere maand is er een culinair en kleurrijk feest in de tuin van de Marcuskerk. Stadsbewoners met verschillende culturele achtergronden ontmoeten elkaar om pizza's te bakken en de laatste nieuwtjes uit te wisselen. De avonden zijn meer dan gezellig: ze leiden tot inspirerende kennismakingen en wederzijdse steun. Zo ontstaat er een nieuwe gemeenschap.

ZONDAG 26 NOVEMBER, 16:30-19 UUR.

advertentie

Abonnement op KDH?

- Maandelijkse portie inspiratie gemakkelijk per post thuisbezorgd.
- 10 nummers voor € 19,50.
- Opgave: info@kerkinderhaag.nl of 06 30 164 820

'Jij bent de bron van je succes'

Kriebelig gevoel bij coach of pastor? Blijf alert!

ACHTERGROND Een coach kan je helpen om beter te worden. Maar wat als je op zoek bent naar 'meer'? Naar God? Zin? Een gemeenschap?

HET LIJKT WEL OF IEDEREEN Tegenwoordig coach is. Ik zie bordjes op deuren, wervende teksten op sociale media, automatische handtekeningen onder mails: allerlei mensen noemen zich 'coach'. Met teksten als: geluk zit in jezelf, jij bent de bron van je succes, je kunt kiezen voor jouw eigen welslagen. Wat ik lastig vind, is dat het lijkt of het je eigen

Ik besloot eens helderheid te vragen aan Theo Hettema, voorzitter van de algemene kerkeraad van de Haagse Protestantse Gemeente. Hij is theoloog, coach en was voorheen werkzaam als pastor. Hij legde uit wat de verschillen zijn tussen een coach en een pastor.

Verschillen

Naar een coach ga je meestal als je een werkgerelateerde hulpvraag hebt. Jij en/of je werkgever willen dat je ergens beter in wordt. De coach heeft een tarief, er is een voor-wat-hoort-wat-relatie. Het aantal sessies is begrensd. Aan het begin wordt een doel geformuleerd, na afloop bekijkt je of dat gehaald is. De coach boort de kracht aan die in jezelf zit. 'Veerkracht, dat is een echt coach-woord', zegt Hettema. Het contact met een pastor dient zich aan vanuit een bepaalde gemeenschap,

'We spreken af dat u na tien bezoeken niet meer rouwt'

schuld is als je niet lekker in je vel zit. Kan het nog zijn dat er buiten jou een kracht is, die je kan dragen, optillen? Waarom word ik kriebelig als ik het woord 'coach' zie?

Lekker kwasten bij een schildercoach. Maar helpt het je verder?

waar je (tijdelijk) toe behoort: een kerk, een beroepsgroep (militairen, bijvoorbeeld), of de gemeenschap van een ziekenhuisopname.

De pastor hanteert geen tarief en het aantal ontmoetingsmomenten ligt

Lees verder op pagina 2

Carolyn Wiersum (links) en Mariët Herlé in de keuken van het Stadsklooster. FOTOGRAF: MATTHIJS TERMEER

Koks van het Straatpastoraat schreven kookboek

Geen culinaire fratsen, maar liefde en gezelligheid

REPORTAGE Mariët Herlé en Carolyn Wiersum koken eens per maand voor de daklozenmaaltijd in het Stadsklooster. Onlangs brachten ze een kookboek uit, bedoeld om de aandacht te vestigen op het werk van het Straatpastoraat. 'Je doet iets sociaals. Waarom niet?'

Het is donderdagavond rond etenstijd, een etmaal voordat meer dan honderd voornamelijk dak- en thuislozen zullen aanschuiven voor een volledig verzorgde maaltijd. In de keuken van het Stadsklooster heeft Mariët Herlé (70) een vijftigtal kippenpoten uit de diepvries gehaald. Met haar blote handen wrikt ze de diepgevroren bouten los van elkaar. Carolyn Wiersum ('leeftijd niet belangrijk') stort zes zakken gemengde bosvruchten leeg in een bovenmaatse pan en roert er door met een grote houten lepel. De taken voor morgen zijn verdeeld: Herlé houdt zich bezig met de hoofdmaaltijd, terwijl Wiersum zich over het toetje ontfermt.

De dames koken maandelijks voor de cliënte van het Straatpastoraat en zijn verantwoordelijk voor *Cooking for Crowds/Koken in het Groot*, een boek met recepten voor grote groepen. Gesneden koek voor

communicatie-professional Herlé en tekstschrijver Wiersum, zou je denken. Maar het boek is bepaald geen 'culiporno' geworden, zoals Herlé gelikte kooklectuur tot afschuw van haar mede-auteur betitelt. 'Dit is heel anders dan die gladde kookboeken.' Nee, dit boek is eerst en vooral bedoeld om een goed

Goed en lekker, 'Comfort food'

doel te promoten. Herlé: 'Het hoofddoel is aandacht voor het Straatpastoraat, het bijdoel koken voor groepen.'

Sociale schande

Het Straatpastoraat zet zich sinds jaar en dag in voor dak- en thuislozen, onder meer door te waken over hun geestelijk welzijn. Voor veel van deze mensen is het gratis driegangendiner – ooit in gang gezet door The Church of Our Saviour – hun enige behoorlijke maaltijd in de week. In een zaal van het Stadsklooster zorgen vrijwilligers voor de bediening en een huiselijke sfeer. Het is een tamelijk uniek initiatief, in

Lees verder op pagina 2

FOTOGRAF: ATELIER PRO

Architect Hans van Beek over bouwen en slopen

In zijn lange carrière heeft architect Hans van Beek (Atelier Pro) zich intensief bezighouden met het aanzien van Den Haag. Hij vertelt over zijn carrière (Couperusduin, Haagse Hogeschool) en schroomt niet zijn visie op Den Haag te geven. Welke ingrepen heeft Den Haag nodig en welke juist niet? Een avond over bouwen, slopen en de schoonheid van de stad.

ZONDAG 29 NOVEMBER; 20-22 UUR, € 5. MARANATHAKERK.

21 minuten voor kindermishandeling

In de aftrap van de Week tegen Kindermishandeling vindt er in twaalf provincies een 21 minuten-bijeenkomst plaats, vanuit de gedachte 'wie heeft er niet tenminste 21 minuten tijd voor het belangrijke thema kindermishandeling'. Sprekers vertellen over hun eigen ervaring met mishandeling, verwaarlozing, misbruik en verlangen als kind. In Den Haag staat de Jacobuskerk (Parkstraat) stil bij kindermishandeling, ook met gebed. Volgens

parochie Maria Sterre der Zee is het belangrijk dat 'juist een instantie als de kerk, met speciale zorg en aandacht voor mensen en behoeftigen, hier aandacht aan geeft'. Na een getuigenis is er een rozenkransgebed, eucharistieviering en tot slot ruimte voor ontmoeting en gesprek.

MAANDAG 20 NOVEMBER, 11:55-12:16 UUR. JACOBUSKERK (PARKSTRAAT).

Pastor Plony de Jong nam afscheid van het Aandachtscentrum

'Ik denk dat we allemaal kwetsbare mensen zijn'

FOTOGRAFIE: MATTHIJS TERMEER

Plony de Jong (links): 'Christelijke waarden worden uitgedrukt door er te zijn.'

REPORTAGE Plony de Jong is afgelopen zomer met pensioen gegaan als pastor bij het Oecumenisch Aandachtscentrum in hartje Den Haag. 'Wij bieden bijbelse gastvrijheid.'

Hennie is naar de kapper geweest. Ze meldt het wanneer ze het Aandachtscentrum binnenkomt. Niemand lijkt

acht op haar te slaan. Maar Plony de Jong (65) wisselt enkele woorden met de oudere dame en raakt haar even aan. Ze bedankt Els voor het

compliment over haar schoenen. En ze luistert geduldig naar een relaas van Theo.

Hennie, Els en Theo horen bij de pakweg vijftig mensen die dagelijks langskomen in de Schoolstraat voor een praatje, een puzzeltje of een knutselwerkje. 'Iedereen is hier welkom', zegt pastor De Jong. 'In de praktijk betekent het dat sociaal kwetsbare mensen hier komen. Ook mensen met hun leven wel op de rails, maar met een klein netwerk, vinden hier gezelligheid. De kern van wat we doen, is mensen persoonlijke aandacht geven.'

De Jong spreekt van 'bijbelse gastvrijheid'. Daarbij zijn een paar begrippen heilig: geen intakepasje of bureaucratie, alleen voornamen, geen vragen. 'Onvoorwaardelijke gastvrijheid, maar geen hulpverlening. Mensen mogen ons alles vertellen, maar er hoeft niks.'

Tegenstem

Na een studie theologie, een stage bij een stiltecentrum in Utrecht en pastoraal werk in Rotterdam hoorde Plony de Jong over het Aandachtscentrum. 'Het is van levensbelang dat dit soort plekken er zijn. Het is een soort tegenstem tegen de

verzakelijking. Het economisch denken, het liberaal denken krijgt steeds meer de overhand. Je moet alles zelf maar uitzoeken.'

'Belangeloosheid en trouw, dat is bijbelse gastvrijheid'

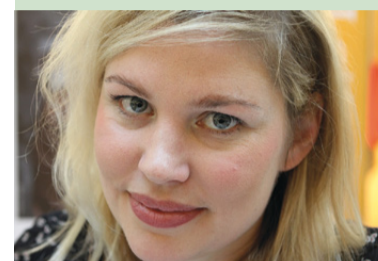
De circa vijftig vrijwilligers bekommen zich belangeloos om de bezoekers. 'Hier vind je trouw en onvoorwaardelijkheid, om niet. Op andere plekken zijn die niet gratis verkrijgbaar.' Voor De Jong is die belangeloosheid een belangrijk onderdeel van de christelijke traditie. 'Ik ben daarin geworteld en geloof dat dat belangrijk is voor de samenleving. Christelijke waarden worden niet uitgedrukt in woorden, maar door er te zijn. Presentie. Barmhartigheid en solidariteit.' De Jong, bedachtzaam: 'Ik denk dat we allemaal kwetsbare mensen zijn.'

MATTHIJS TERMEER

EEN UITGEBREIDE VERSIE VAN DEZE REPORTAGE STAAT OP KERKINDENHAAG.NL.

'Preek van de Leek' met bekende opiniemakers

Vroeger waren dominees en priesters de grootste opiniemakers. Nu zijn dat schrijvers, cabaretiers, journalisten, politici en wetenschappers. Sommigen mengen zich met lef en visie in het publieke debat. Hoe zouden zij een kerkdienst vormgeven? Wat zouden ze zingen, lezen en bidden? Voor wie zouden ze laten collecteren? In de Duinzichtkerk besteedt precies een jaar geleden minister-president Mark Rutte voor een 'lekenpreek' de kansel. Dit jaar is Jaap Smit te gast, Commissaris van de koning van Zuid-Holland én theoloog. Zondag 12 november, 10 uur.

Franca Treur

In de Kloosterkerk komen dit na-jaar vier lekenpredikers op bezoek: D66-Kamerlid Pia Dijkstra (5 november), majoor Marco Kroon (19 november), schrijfster Franca Treur (26 november) en veiligheidsdeskundige Rob de Wijk (3 december). De voorgangers houden een eigen verhaal en mogen ook aan de liturgie een eigen invulling geven. Zondagen, 17 uur.

Geen fratsen

Vervolg van pagina 1

een stad waar de aanwezigheid van een veilige haven voor deze groep niet vanzelfsprekend is. 'Het feit dat ze niet elke dag ergens kunnen eten, zou je een sociale schande kunnen noemen', zegt Mariët Herlé fel. 'Je probeert er iets aan te doen.'

Dat betekent zo goed en lekker mogelijk koken. 'Comfort food', verklaart Wiersum bijna plechtig. 'Dat heeft altijd een goede smaak. Het is nostalgisch eten dat je lekker vond toen je

klein was, met liefde gemaakt.' Nauwelijks gevulde borden met *haute cuisine* komen daar niet aan te pas. 'Ze willen volle borden, het is een gezellig moment in de week. Het is een echte familiemaaltijd, met een gezellige sfeer.' Herlé: 'Dus niet als een gaarkeuken, dat ze in de rij staan met een bordje.'

Acht boodschappenkarren

Er is nog iets wat de maaltijden in het Stadsklooster – en in het kookboek – bijzonder maakt, betoogt ze. 'Wij koken als huisvrouwen, schillen de aardappels zelf. In smaak maakt het ver-

schil dat je echt alles vanaf de grond kookt, met verse dingen.'

Culinaire fratsen moet je bij deze doelgroep achterwege laten, leerden de dames gaandeweg. 'Het moet niet

'Wij koken als huisvrouwen'

te zwaar gekruid en niet te exotisch zijn. Een gerecht met guacamole werd niet zo gewaardeerd. Ook belangrijk: het moet niet moeilijk om te kauwen zijn, ze hebben vaak slechte gebitten. Geen vlees met veel harde stukken.'

Is het voor Herlé en Wiersum van belang dat ze voor een niet erg alledaags gezelschap koken? 'Er is geen verschil', zegt Wiersum. 'Mensen moeten eten.' Regelmatig gaat ze de eetzaal in om te vragen of het smaakt, een praatje te maken, een compliment in ontvangst te nemen. 'Ik heb echt het idee: dit zijn onze gasten. Het is een heel waardevolle groep', zegt de Australische, die sinds 2000 in Nederland woont en in haar leven voor mensen *from every walk of life* kookte. Herlé houdt wat meer afstand, geeft ze toe. 'Ik ontmoet ze weinig, ik heb ervoor gekozen te koken.' Dat neemt niet weg

dat ze maandelijks met kilo's en kilo's boodschappen sjouwt; soms gaan er wel acht boodschappenkarren van de Haagse Markt naar het Stadsklooster.

Het is allemaal vanzelfsprekend voor de kookdames van het Stadsklooster. 'Koken is een internationale taal', meent Wiersum. 'Het is per definitie een sociale bezigheid.' Herlé: 'Zeker. Je doet het om iets nuttigs te doen, maar ook omdat het leuk is. Het is een uitdaging om voor zoveel mensen te koken. Je doet iets sociaals. Waarom niet?'

MATTHIJS TERMEER

Kriebelig

Vervolg van pagina 1

open. In het pastorale contact is er meestal geen doel dat behaald moet worden ('We spreken af dat u na tien bezoeken niet meer rouwt.'). Soms wel, maar de pastor zal als dat behaald is niet het contact verbreken. Pastoraal contact is een zoeken naar zin, en dat kan behalve in een gesprek ook in andere vormen van de betreffende gemeenschap: een viering, maaltijd of gespreksgroep. Daarnaast speelt in het contact tussen pastor en parastant de mogelijkheid om geloof in God in te brengen. De pastor kan voorstellen om het besprokene met God te delen. Je kunt zeggen: er is nog een derde aanwezig. En die is ook aanwezig tussen kerkleden onderling. Dat is de reden waarom kerkmensen het met elkaar uithouden, ook als er geen doelen meer gehaald kunnen worden. Waar een coach de

stekker eruit kan trekken, omdat een cliënt niet 'leerbaar' is, daar kunnen kerkmensen zich om elkaar blijven bekommeren. Ook als de persoon in kwestie onoplosbaar depressief of demens is, blijft klagen, of aan het einde van zijn leven is. De pastor en andere gemeenteleden laten die persoon niet los. Geen veerkacht, maar: draagkracht.

Labyrint lopen

Een coach kan dus inderdaad uit mensen zelf halen wat erin zit. Goed, daar hoef ik geen kriebelig gevoel van te krijgen. Maar let op, zegt Hettema. Iedereen kan zich 'coach' noemen. Ga je in zee met een coach, kijk dan of die een relevante opleiding gedaan heeft en geregistreerd is bij cq. erkend is door een beroepsvereniging. Als een coach over grenzen gaat, is het van belang dat je ergens verhaal kunt halen.

Ook staat Hettema wantrouwig tegenover coaches die beweren dat ze

alles kunnen oplossen, en ook nog eens met één methode. 'Dan lees ik al op hun website dat ze voor van alles en nog wat hulp kunnen bieden. En dan volgt er altijd een bepaalde werkvorm. Als ik met iedere klant een labyrint loop of een stiltemeditatie doe, dan ben ik meer bezig met mijn werkvorm dan met de klant. Veel coaches hebben een handelsmerk, en dat kan een trucje worden. Maar help je de cli-

Kerkmensen houden het met elkaar uit

enten echt om bij hun kern te komen? Wordt het niet een behoeftebevrediging van iemand die het heerlijk vindt om bijvoorbeeld nat-in-nat te schilderen? Oké, je hebt rust vergaard of een inzicht gekregen. Maar nu begint het werk pas. Wat ga je doen met die rust? Hoe ga je dat inzicht vertalen in

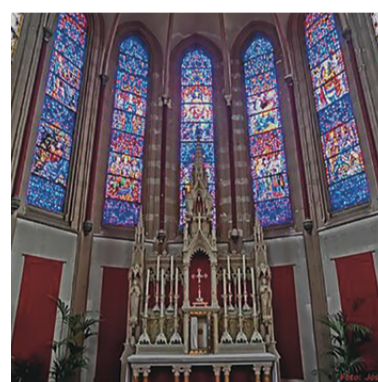
het dagelijks leven? Een goede coach beperkt zich niet tot een inzicht, maar helpt je met deze vragen.' Hetzelfde geldt voor een pastoraal gesprek, zegt Hettema. Christus ontmoeten of een ritueel doen is mooi, maar niet duurzaam. Er moeten vervolgvragen worden gesteld, anders maak je als pastor of geestelijk begeleider iemand afhankelijk van de kick. 'Als ik naar deze pastor ga, heb ik weer even die fijne ervaring.' Een pastor wordt dan een goeroe. Je helpt iemand pas echt als je doorvraagt: wat doet dit met je, wat zou de zin hiervan kunnen zijn?

Voorzichtigheid is dus geboden. Krijgt u een kriebelig gevoel bij een coach óf bij een pastor, wees dan alert.

MARGOT C. BERENDS

VOOR DE COACHPRAKTIJK VAN THEO HETTEMA, ZIE: WEEZININJEWERK.NL.

Parochie blij met nieuwe gelovigen

In de parochie Maria Sterre der Zee (Den Haag-Noord) heeft zich een recordaantal deelnemers aangemeld om in de rooms-katholieke kerk te worden opgenomen. Er zijn al zeventien kandidaten. De meesten zijn niet gedoopt en hadden als kind of jongere slechts zijdelings met kerk en geloof te maken. De kandidaten bereiden zich in negen maanden voor op het doopsel en vormsel in de paasnacht volgend jaar. Ze verdiepen zich in de bijbelverhalen en katholieke tradities rond sacramenten en gebed. In gesprekken, geleid door pastores Marijke Witteman en Ad van der Helm, wordt gesproken over de persoonlijke geloofsbeleving. Ook voor de Alphacursus, die een eerste verdieping in het christelijk geloof aanreikt, hebben zich al vijftien kandidaten aangemeld. Info, opgave: rkdenhaag.nl.

advertenties

Adverteren in Kerk in Den Haag?

> MAANDBLAD EN WEBSITE

Vraag naar de mogelijkheden:
Tel. 06 123 130 53 (Robert Reijns).
E-mail:
adverteren@kerkinden Haag.nl

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN-OP-MAAT EN SCHOENEN

Prins Hendrikstraat 132 2518 HX Den Haag 070 363 75 19
Info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat
Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6
ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

pcob
Communale Openbaar Centrum voor Ouderenzorg

Voor én door 50-plussers!

Zoals:

- Hulp bij belastingaangifte
- Advisering voor Ouderen
- Korting ziektekostenverzekering

Wordt nu lid – info 06-23979374

Thomaskerk wordt moskee

‘Het was een godshuis en dat blijft het’

REPORTAGE Het gebouw dat voorheen de protestantse Thomaskerk was, wordt een moskee. Onlangs was er een kennismakingsavond voor de buurt. Buiten was de sfeer grimmig. Binnen klonk veel applaus.

Al een paar jaar staat de Thomaskerk in de Harmelenstraat (Leyenburg) leeg. De protestantse gemeente kerkt er niet meer. Sinds eind september heeft het gebouw een nieuwe eigenaar. De vereniging Ahmadiyya Anjuman Isha'at-e-Islam (Lahore) Nederland heeft het gekocht en zal de kerk binnenkort in gebruik nemen als moskee.

Voordat de kennismakingsbijeenkomst met de buurtbewoners begint, is buiten de sfeer wat grimmig. Een groepje demonstranten van de extreemrechtse groepering Voorpost staat met grote spandoeken tegenover het gebouw. *Geen Jihad in onze straat*. Er kan geen misverstand over bestaan, ze zijn niet blij met een moskee. Wat sympathisanten en nieuwsgierigen hangen erom heen. Er gebeurt niet veel.

‘Wat blijft er van Nederland over?’

De politie is paraat, maar hoeft niet in te grijpen. Een wijkagent is in gesprek met een geagiteerde vrouw die er duidelijk moeite mee heeft dat er een moskee komt in een leegstaand kerkgebouw. ‘Er zijn al zoveel moskeeën’, klaagt ze. ‘Wat blijft er van Nederland over?’ Ze vervolgt: ‘Alle oude mensen moeten hun huis uit, terwijl zij dit land hebben opgebouwd.’ Een medestander knikt. Zij vindt dat er van de kerk beter een wijkcentrum kan worden gemaakt.

Viering in de oude Thomaskerk (l). Blijft deze voorgevel (r) met kruisvormen en spreuk? Boven de deur staat: 'Laat u ook zelf als levende stenen gebruiken voor de bouw van een geestelijk huis - 1 Ptr 2:5.'

Ze is ervan overtuigd dat er een stiekem spelletje wordt gespeeld. ‘Achter onze rug om wordt het opeens een moskee.’ De wijkagent luistert, hij maakt zo nu en dan een sussende opmerking.

‘Blij dat u er bent’

Binnen heerst een andere sfeer. Mensen staan geanimeerd met elkaar te praten. Langzaam stroomt de zaal vol met buurtbewoners. Robbert Mohammedamin, voorzitter van de vereniging, staat rustig achterin te wachten tot hij het woord neemt. ‘Dit is geen discussieavond,’ zegt hij dan, ‘we houden vanavond open huis. Als goede burens willen wij kennismaken met de mensen die hier in de wijk wonen.’

Mohammedamin laat zich niet imponeren door de groep die buiten staat te demonstreren. Schouderophalend zegt hij: ‘Ik ben naar ze toegegaan, heb mijn hand uitgestoken om ze te verwelkomen en ze uitgenodigd om binnen te komen, maar ze weigerden.’ Het publiek is divers, alles bij elkaar zijn er zo’n honderdvijftig belangstellenden. ‘Zeer geachte aanwezigen’, begint de voorzitter. ‘Zeer geachte burens, welkom! *As-salaam-alaikum*. Vrede met u allen. Ik ben erg blij dat u er bent.’

De organisatie blijkt al eenenveertig jaar te bestaan. De moskee in de Paul Krugerstraat in Transvaal voldeed niet meer, daarom is er uitgekeken naar een groter gebouw. Bij deze vereniging zijn vooral Surinaamse mos-

lims aangesloten. In het gebouw zullen gebedsdiensten gehouden worden, maar er komen ook andere activiteiten.

latie voor gebedsoproep. ‘Stel dat er toch iets is, dan zijn wij altijd bereid te praten. Wij willen in harmonie leven met de omgeving. Vanuit Suriname zijn wij gewend om te gaan met diversiteit. Dat gaat daar goed en dat willen we hier ook.’ Opnieuw applaus.

Als het tijd is om vragen te stellen, blijkt de grootste zorg van de omwo-

‘Welkom op deze mooie plek’

nenden een verslechtering van de toch al hoge parkeerdruk te zijn. Het antwoord is geruststellend. Het zal meevallen met de aantallen en er liggen een paar praktische oplossingen in het verschiet. Als bij een volgende vraag nogmaals de buurtfunctie aan bod komt, wordt beloofd dat buurtbewoners met voorstellen kunnen komen omtrent activiteiten, bijvoorbeeld voor ouderen uit de wijk. Er wordt weer geapplaudisseerd.

Na afloop is de stemming welwillend. Mensen zeggen blij te zijn dat het lege gebouw weer gebruikt wordt en dat de tuin wordt opgeknapt. Het lijkt gemakkelijker te zijn dat de nieuwe eigenaren Surinaamse moslims zijn. ‘Dat is toch vertrouwd’, vindt iemand.

Een voormalig kerkganger van de Thomaskerk zegt: ‘Wij zijn speciaal gekomen om ze welkom te heten, wij gunnen ze een mooie plek.’ Buiten is er geen spoor meer te bekennen van de mannen van Voorpost.

JOLLY VAN DER VELDEN

Portugese en Braziliaanse Maria rond de Marlotkerk

Op 12 oktober vierde Brazilië dat 300 jaar geleden vissers een Mariabeeld in hun netten vonden. En op 13 oktober vierde Portugal dat 100 jaar geleden een laatste van een serie Mariaverschijningen plaatsvond, bij het dorpje Fatima. Honderden mensen waren die dag in 1917 getuige van een wonder: terwijl gelovigen en sceptici op Maria wachtten, zagen ze allemaal dat de zon danste.

Groot feest dus in de mis van half oktober in de Portugeestalige kerk in Marlot. Twee Mariabeelden – een zwarte uit Brazilië, een blanke uit Portugal – worden in processie rond de kerk gedragen. Tijdens de mis is iedereen opgetogen, er wordt meegedeind op de muziek, parochianen omhelzen elkaar. ‘We zijn ontroerd omdat we hier samen, zo ver weg van onze vaderlanden, de jubilerende Mariaverschijningen mogen vieren’, vertelt een bezoeker. ‘In Portugal waren het herderskinderen die Maria als eerste zagen. In Brazilië vissers. Arme mensen. Dat is niet voor niets.’

Na afloop is er een groot buffet in de tuin. Wat een mooi wonder: er schijnt vandaag een warme Portugees-Braziliaans-aandoende zon.

Tekst en foto: Margot C. Berends

Hoe willen we in 2025 kerk zijn?

Vorig jaar heeft de Protestantse Kerk het rapport ‘Kerk 2025’ uitgebracht. Daarin worden aanbevelingen gedaan over de kerk van de toekomst. Sake Stoppels, predikant en universitair docent praktische theologie aan de Vrije Universiteit (VU) in Amsterdam, publiceert regelmatig over kerkvernieuwing. Hij geeft een lezing en gaat met publiek in gesprek.

DONDERDAG 30 NOVEMBER, 20 UUR. KERKGEBOUW DE TOEVLUCHT, YPENBURG.

IN - DRUK

IK WAS ZONDAGMORGEN EEN KWARTIER TE laat bij de Noorderkerk in Duinoord. Ondanks nauwkeurige bestudering van de kaart was ik hopeloos vastgelopen in het loopgravenstelsel dat deze kerk momenteel omgeeft. De auto maar ergens laten staan en hijgend de laatste horden genomen. Zelfs zo vroeg op de zondag zag ik meerdere lotgenoten die wanhopig met hun auto poogden de tijdelijke zandbak te ontvluchten. En dan te bedenken dat ik mijn preek wilde beginnen met de herinnering aan een nachtmerrie: ‘Staande op de kansel realiseerde ik mij dat ik in mijn onderbroek stond. Voortijdig ontwaken verlostte mij uit de onmogelijke opgave ongezien uit de ‘houten broek’ te komen. Maar ja, soms is de werkelijkheid

TE LAAT IN DE KERK

bijna erger dan de droom. Gelukkig werd ik begripvol ontvangen, want zo zijn ze wel in de Noorderkerk! Over de gelijkenis van de koning die een bruiloftsmaal aanricht (Matteüs 22) mocht ik het hebben. Het zijn verhalen die een tipje van de sluier willen oplichten van wat we het ‘Koninkrijk van God’ noemen. We bidden dat het mag komen in het Onze Vader en tegelijk wordt er verteld dat het al onder ons gekomen is. ‘God bij de mensen’ of ‘de mensen bij God’, wat moet je je daar toch bij voorstellen? Geen oog heeft het

gezien, geen oor gehoord en geen mens zou het kunnen bedenken, schrijft Paulus ergens. En daarom doet Jezus niet anders dan verhalen vertellen die ons moeten

helpen te geloven en te hopen. Het Rijk van God is... als een mosterdzaadje waaruit een boom groeit waarin vreemde vogels zitten. Het is een kostbare parel waarvoor een mens alles wil wegdoen wat hij heeft. Het is als gist dat door het deeg gekneet wordt, zodat we heerlijk knapperig brood krijgen. In al die gelijkenissen valt het op dat ‘het’ niet pas ‘straks’ komt, maar bezig is te groeien, te gisten. Dat het gevonden kan worden, terwijl je met je dagelijks werk bezig bent.

De Heer van de dans

In de Noorderkerk zongen we daar over: ‘Hij won voor ons de vrede’ en ‘Eens komt de grote zomer’. Nu en straks. De organist liet onze harten opspringen toen hij speelde over Jezus, die de Heer van de dans is. Want in de kerk zitten we als nodigden, mensen van de straat en uit de kroeg geplukt. Wat doet het ertoe,

voor het feest zijn we bedoeld. Zelfs de dominee, met het schaamrood nog op de kaken, vergeet al zingend dat hij te laat was. Eenmaal feestganger geworden, dragen we het kleed van de vergeving en het nieuwe begin.

Het ging in de dienst ook nog even over die ene man die geen bruiloftskleed droeg en het feest moest verlaten. Nogmaals, een gelijkenis is een verhaal, geen dogmatisch betoog. Kennelijk wil Jezus ermee zeggen dat het Rijk niet doorbreekt als mensen niet veranderen. Alleen waar mensen ontvangen en delen kunnen, klinkt toekomstmuziek. Samen met de kinderen, de mensen van de Noorderkerk en een formidabele organist ervoer ik het aan den lijve: de laatsten mogen de eersten zijn. Dat was ik even kwijt toen ik door de Haagse stadswestijn ploeterde en het Rijk even uit het zicht verdwenen was.

ROB VAN ESSEN

Afscheid van Jan Goossensen

Collega op pantoffels

JAN Verspreid over deze pagina's staan korte stukjes van redactieleden van *Kerk in Den Haag*. Ze hebben geschetst hoe zij Jan Goossensen zien, die afscheid neemt als hoofdredacteur van het blad.

Waar de redactieleden Jan vooral van de redactievergaderingen kennen, heb ik hem ook meegemaakt als iemand die letterlijk en figuurlijk dichtbij is. We wonen op een steenworp afstand van elkaar. Legendarisch is het verhaal dat wij regelmatig 's nachts om 12 uur op onze pantoffels even naar het huis van de ander liepen, jaren geleden toen ik nog eindredacteur was. We deden dan even de proefdrukken of een boek bij elkaar in de brievenbus.

Bijzonder is de telefonische nabijheid van Jan. Wanneer je hem ook belt, hij neemt de tijd om je uitgebreid te woord te staan. 'Jan, mag ik even iets vragen? 'Ja, natuurlijk!' Wandelend ergens rond het IJsselmeer, in de trein na een bezoek aan zijn zus, zittend op een terras op de Grote Markt – Jan geeft antwoord. Twintig jaar geleden leerde hij mij het vak van eindredacteur. Hij achter de computer. Ik ernaast, met een kat op schoot en een glas wijn in mijn hand. Want Jans adagium was: 'We doen dit tenslotte voor ons plezier!' Wat een luxe om een privé-opleiding te krijgen van een vakman, iemand die wekelijks het vermaarde opinieblad *Hervormd Nederland* (later *HN Magazine*) maakte.

Hoe Jan van een zwart-wit *Hervormd Den Haag* uiteindelijk het breed georiënteerde kleurige *Kerk in Den Haag* maakte, staat elders op deze pagina's. Jan heeft veel in zijn mars. Zoveel, dat ook wel eens gezegd mag worden dat hij best eigenwijs is. Wat in Jans hoofd zit, gebeurt. Hoe hij dat doet? Hij laat je eerst een idee formuleren, daarna gaat hij met dat voorstel een totaal andere kant op, doet vervolgens net of jij dat hebt bedacht en prijst je de hemel in, geeft je een tijd lang het trotse gevoel dat je briljant bent, en na een poosje (als Jans eigen voorstelling van zaken al lang is uitgevoerd) kom je tot de conclusie dat je slechts een willoos instrument was en dat Jan weer eens zijn zin heeft gekregen. Het ergste is dat zijn ideeën nog goed zijn ook.

Het blad moet het nu zonder Jans energieke inzet doen. Er zullen nieuwe energieën aangeboord worden. Jan gaat genieten van zijn rust. Of natuurkunde studeren. Of promoveren. Ofzo. Veel succes Jan!

MARGOT C. BERENDS

De koortsige adem van de stad

De redactievergaderingen kenmerken zich als een soort denktank voor heel de kerk in Den Haag. De mensen die daar om de tafel zijn vergaderd, hebben allen een neus voor wat er aan de hand is in de stad. Jan was altijd in staat de discussie aan te kaarten. Dat was slim, want als je mensen uit hun tent lokt, nemen ze standpunten in, maar laten ze ook hun zwakke zijden zien. En dat is dan voer voor journalistiek gewroet. Het is nu eenmaal zo dat een tegenstelling de aandacht trekt.

Kerk in Den Haag is redelijk uniek in Nederland en het blad heeft een interessant aantal uitdeelpunten buiten de gebruikelijke kerkelijke locaties. Jan probeerde constant niet slechts de wierook en de kaarsen te laten walmen, maar ook de koortsige adem van de stad binnen te brengen. Vooral de spirituele broeinesten stonden in de belangstelling. En dan is er toch weer meer in de stad dan je zou denken, vooral als je niet alleen op christelijke uitingen bedacht bent. Hij hield de boel bij elkaar en wist wat de productie van zo'n blad betekende. Jan waakte ervoor dat het niet een afscheid-, jubileum-, pastoor- en dominees-blad werd, maar eerder gericht op tal van leefaspecten in de stad, die er toe doen. We bleven wel *Kerk in Den Haag* heten en niet iets vaags spiritueels, waardoor de co-rebusiness uit het oog zou verdwijnen.

HENK BAARS

Fietsend door Den Haag

Denk ik aan Jan... dan zie ik hem met stapels *Kerk in Den Haag*-bladen achter op zijn fiets de stad door gaan.

Jan Goossensen, toegewijd hoofdredacteur, vol plannen en ideeën, steeds op zoek naar nieuwe invalshoeken om *Kerk in Den Haag* voor zoveel mogelijk stadsgenoten interessant te maken.

De redactievergaderingen leidde hij losjes. Dat gaf ruimte om ideeën uit te laten groeien tot mooie artikelen en zorgde bovendien voor interessante gesprekken binnen de redactie. Maar wie een zijpad insloeg dat te veel afleidde, of naast de hoofddiscussie een tweede gesprek begon, die werd door Jan gedeceideerd weer bij de les getrokken.

Bedankt Jan, voor je grote bijdrage aan *Kerk in Den Haag*; we gaan je missen!

IRNA VAN DER WEKKE

Make-up voor kerken

Dankzij Jan is *Kerk in Den Haag*, als maandblad en website, geliefder geworden onder een groeiend aantal lezers. Hij heeft dat bereikt met zijn talent om anderen te inspireren en met zijn goede zorgen voor 'de kerk'. Jan heeft het gezicht van Haagse kerken een mooie make-up gegeven en Hagenaars zowel bekender als beminder met elkaar gemaakt.

Brieven en onderzoeken getuigen ervan dat lezers via KDH voor het eerst in een (andere) kerk komen en waardevolle geloofsinzichten opdoen. Ik waardeer deze verbindingsman ook omdat hij collega's veel vertrouwen schenkt. Jan heeft als hoofdredacteur meer gegeven dan de functie, of wie dan ook, van hem verlangd heeft. Hij betekent veel voor mijn persoonlijke en professionele levensloop.

ROBERT REIJNS

'Ga eens verder'

Denkend aan Jan... zie ik stapels artikelen opgenomen in *Kerk in den Haag*

Denkend aan Jan zie ik een hoofdredacteur fietsend door Den Haag met stapels *Kerk in Den Haag*.

Denkend aan Jan hoor ik in een vergadering: ja ja ga eens verder ga eens verder.

Denkend aan Jan zie ik een interviewer zoekend naar grenzen soms er over heen.

Denkend aan Jan hoor ik vragen op het scherpst van de snede zoekend naar een rel of dat dan toch weer niet.

Denkend aan Jan zie ik een mens verstandig genoeg om te stoppen op het moment dat wij het nog jammer vinden.

Denkend aan Jan denk ik denk ik denk ik... ik denk

Jan het ga je goed!

MARGRIET QUARLES VAN UFFORD

Voor alle gezindten

Denkend aan Jan zie ik steeds in Loosduinen bij boekhandel Kroon een draadrekje staan.

Stapeltjes kranten voor de Loosduinners als prettig leesvoer zie je daar staan.

Een greep uit de inhoud die toont steeds weer aan dat Jan zijn principes overeind blijven staan.

Voor alle gezindten, komt het nieuws ruim aan bod. Het maakt Jan niet uit als hij financieel wordt beknot.

Voor Luther en Rome en ook voor Calvin vergaarde Jan maandelijks het nieuws klein en groot.

In kerken en straten van heel groot Den Haag liet Jan ieder weten wat de kerk voor hen bood.

En in alle gemeenten en parochies van Den Haag werd dit maandelijks verspreid.

KDH, Jan maakte hem groot!

MARIJKE WITTEMAN

ER BLIJFT WERK GENOEG

Rond 1975, toen ik in Den Haag kwam wonen, lag het kerkelijk erf er keurig aangeharkt bij. Het mooiste was de Julianakerk in Transvaal, de imposante kathedraal van de Haagse arbeidersbevolking. Wat me opviel: geen naambordje aan de deur, dat was niet nodig. Alle hervormden kenden de kerk en wie niet tot de gemeente behoorde, had er niks te zoeken.

Veertig jaar later staan alle kerkdeuren in de hele stad wijd open en zijn de grenzen tussen vaste en incidentele bezoekers vervaagd. Die praktijk weerspiegelt precies de grondhouding van *Kerk in Den Haag*: we maken principieel geen onderscheid tussen zinzzoekende Hagenaars die wel en die niet lid zijn van een kerk. Belangstelling uit zich in verschillende kringen van betrokkenheid. En afkeer van geloof, kerk en geestelijkheid (zo oud als de beschaving) is ook een teken van betrokkenheid.

Als publieksmedium richten we ons, om het met de woorden van Rutte III te zeggen, op 'gewone normale gelovigen', in alle gradaties van geïnteresseerdheid. Dat vereist een houding als van een stukje spekkook. Om en om een laagje informatie en meningsvorming. Cultuuroverdracht is het belangrijkste wat we te bieden hebben, en in het verlengde van een blad en een website als de onze, is dat ook het belangrijkste wat de kerk de samenleving te bieden heeft. Schrijver en uitgever Maarten Asscher constateerde onlangs in *NRC* 'dat het Nederlandse onderwijs op alle niveaus de band met de geschreven cultuur, doelbewust of niet, aan het verwaarlozen is'. Dat is een ernstig verwijt, en misschien had hij het woordje 'geschreven' ook nog kunnen weglaten. Genoeg te doen dus.

Het nieuwe regeerakkoord heeft verder, tegen eerdere Kameruitspraken in, de koppeling van de kerkelijke ledenadministraties aan de gemeentelijke bevolkingsregisters in takt gelaten. Dat is mooi en ook financieel gunstig, want nu blijft de harde kern van kerkleden ook na verhuizingen in beeld. Maar schijn bedriegt: er is een veel groter potentieel aan geïnteresseerden in christendom en religie dan uit de traditionele 'kaartenbak' blijkt. Het zijn mensen die *KDH* uit de bibliotheek meenemen of soms een gespreksavond of een kerkelijk inloopkoffie-uurtje bezoeken. Maar het is oneindig veel moeilijker om die groep gestructureerd te bereiken. Als de kabinetsplannen anders hadden uitgedrukt, zou de kerkelijke public relationsmachine compleet moeten worden omgebouwd. De (ondeugende) vraag is welk model op de langere termijn beter zou zijn.

De ruim 140 Haagse kerken (migrantenkerken inclusief) laten zien hoe gevarieerd de kerk anno 2017 is: uiteenlopende groepen van verschillende grootte, tal van ambitieuze intenties, fraaie en herkenbare gebouwen als onmisbare 'heilige plaatsen'. Den Haag is, dankzij deze gigantische uitwaaiing, nog nooit zo kerkelijk geweest als nu. Deze constatering maakt voor de zoveelste keer korte metten met de oude secularisatietheorie: dat toenemende welvaart onherroepelijk gepaard gaat met afnemende religieuze behoeften. Bijna het tegendeel is het geval. Er blijft dus werk genoeg voor een medium als *Kerk in Den Haag* om het wonderlijke spel van gelovige stadgenoten in de residentie te doorgronden. Overigens ben ik van mening dat op zondagmiddag, als Hagenaars massaal naar het centrum trekken, tenminste één binnenstadskerk geopend moet zijn.

JAN GOOSSENSSEN

Scheidend hoofdredacteur:

‘Eigenlijk is Kerk in Den Haag een actieblad’

INTERVIEW Jan Goossensen neemt afscheid als hoofdredacteur van *Kerk in Den Haag*. Hij is nog steeds enthousiast: ‘Wij brengen een beeld van de kerk naar buiten dat haaks staat op alle vooroordelen die nog steeds de ronde doen.’

‘Een afscheidsgesprek, is dat nou nodig?’ ‘Is natuurlijk gekkigheid, maar ik zou het ook zelf kunnen schrijven’, zegt Jan als ik mij met pen en papier meld. Maar ik laat mij de kans niet ontgaan eens door te praten met de man, die ik leerde kennen tussen de columns van Jan Buskes en Nico ter Linden (‘Lieve landgenoten’) in het tijdschrift *Hervormd Nederland*, later *HN Magazine*. Een progressief christelijk opinie-weekblad dat vijftien jaar geleden opging in *Volzin*.

‘Dat is interessant’

Wie op een woensdagmiddag bij de redactievergadering van *Kerk in Den Haag* aanschuift, kan het niet ontgaan dat Jan Goossensen wel een heel bijzondere hoofdredacteur is. Er worden ideeën geopperd, discussies vlammen op en Jan wacht rustig af. ‘Dat is interessant’, zegt hij plotseling. ‘Vertel daar iets meer over.’ En voor je het weet ga je met een schrijfpodricht naar huis. Jan heeft alle kanten van het journalistieke vak verkend. Van provinciale nieuwsgaarder in Doetinchem en Noord-Holland tot redacteur en columnist bij *Hervormd Nederland*. Dat waren nog eens tijden, toen de Hervormde Kerk een eigen persbureau en opinieblad had. Jan is er in 1975 speciaal voor in Den Haag komen wonen. Maar een ‘Hagenaar’ is hij niet geworden. Hij is een nuchtere Sallander uit Dalfsen gebleven, die het opgewonden randstede-

De redactievergadering van *Kerk in Den Haag*.

lijk gebeuren gadeslaat en verslaat. Bij ons ‘prachtblad’ moeten onderwerpen altijd wel iets met Den Haag te maken hebben. Voor vrome praatjes en geheimtaal is hij allergisch. Toch is hij met hart en ziel betrokken bij de kerk. Toen hij zeventien was begeleidde hij de gemeentezang in Dalfsen al op het orgel. En sinds tien jaar is hij de spin in het web van de Maranathakerk. Rond 1980 was hij ook nog activist voor homoacceptatie in de landelijke Hervormde Kerk.

Kerk, geloof en journalistiek – dat levert een spanningsvolle relatie op. Ker-

ken klagen vaak dat media geen interesse hebben voor religieuze kost. Maar ja, het is altijd weer de vraag of kerken ook *nieuws* te melden hebben. Nou, dat hebben ze volgens hem zeker. Jan Goossensen, sinds 1989 aan het roer bij eerst *Hervormd Den Haag* en later *Kerk in Den Haag* (KDH), ziet het blad als een onmisbaar, gespecialiseerd medium in het totale pakket van de Haagse nieuwsvoorziening. Bij een kopje thee in zijn gastvrije huiskamer zegt hij: ‘Je mag KDH zelfs in zekere zin een actieblad noemen. Wij brengen een beeld van de kerk naar buiten

dat haaks staat op alle vooroordelen die nog steeds de ronde doen. Zo van: ‘De kerk is van het opgeheven vinger-tje en conservatief.’ Heus, de frustratiegeneratie is niet uitgestorven. Daarom moeten we duidelijk blijven maken dat het in het christendom in essentie om een manier van denken en leven gaat; een combinatie van het goede, het ware en het schone. Daar is belangstelling voor, dat bleek ook uit ons lezersonderzoek van drie jaar geleden. Mensen lezen gemiddeld een half uur tot één uur in *Kerk in Den Haag*. En, verrassend én bemoedigend, niet-kerkelijke lezers waarderen het blad nog hoger dan kerkelijke lezers.’

‘Christendom is het goede, het ware en het schone’

Het gaat er volgens de scheidende hoofdredacteur, die ook nog kunsthistoricus is, om dat mensen ontdekken dat geloof en kerkgang in feite een spel vormen dat je samen speelt. En iedereen die de drempel van de kerk overschrijdt, hoort erbij. Een gebouw heeft soms al veel te bieden, qua architectuur en sfeer. Daar komt de onderlinge gemeenschap nog bij, het leren van elkaar. En het ruimte geven aan kunst en cultuur; onmisbare bouwstenen voor een kerk die midden in de samenleving staat en het nadenken over het leven wil stimuleren. Hij zegt: ‘Je kunt soms nieuwe rituelen bedenken die zelfs de kerkmuren overstijgen. Zo bedacht ik voor de Maranat-

Jan Goossensen in zijn jongere jaren bij *Hervormd Nederland*.

hakerk – gebouwd op het terrein van de Atlantikwall uit de Tweede Wereldoorlog – het idee om ieder jaar op 4 mei vanuit de kerk een wandeling naar het Haags oorlogsmonument bij het Vredespaleis te maken. Mooie symboliek toch? Het goede overwint het kwade.’

We zullen onze journalistieke midvoor gaan missen. Ik beschouw zijn inzet maar als antwoord op de vraag die de diaconie van Rijswijk jaren geleden stelde: ‘Wat gaat er van de kerk uit, als de kerk uit gaat?’ Daar valt nog menige editie van *KDH* mee te vullen. Een blad dat gelukkig, behalve op internet, ook in ieder Haags bibliotheekfiliaal te vinden is.

ROB VAN ESSEN

Lezersonderzoek KDH:

‘Leuk, zo’n inktijk bij de burenen’

KDH wil laten zien hoe veelkleurig kerken en geloof in Den Haag zijn, en hoe ze meegaan met de tijd.

ONDERZOEK *Kerk in Den Haag* is een lezersonderzoek gestart. Tijd voor een tussentijdse analyse. Lezers willen bijvoorbeeld graag weten wat iemands geloof zegt over zijn inzet voor de stad.

In 2014 voerde de Haagse Hogeschool in opdracht van *Kerk in Den Haag* (KDH) een lezersonderzoek uit naar de waardering van blad en website. Drie jaar later start de redactie opnieuw een enquête. Dat is belangrijk. KDH heeft invloed op het imago van kerken en het christelijk geloof. Het blad bereikt steeds meer lezers buiten kerken en de website kent landelijke bekendheid. De vraag is nu: hoe willen christelijke Hagenaars dat kerk en christelijk geloof getaleerd worden?

Meer dan vijftig lezers hebben binnen een week na verschijning op de website de enquête ingevuld. Tijd voor een tussentijdse analyse. De ene helft noemt zich protestants of katholiek; ‘pionierend’, ‘met hervormde wortels’, ‘luthers’, ‘rooms-katholiek’, ‘oud ka-

tholiek’. De andere helft ziet zich liever als ‘katholiek met lutherse verwantschap’, ‘Spinozist’, ‘vroom en vrijzinnig’, ‘boeddhistisch en vrijzinnig christelijk’, ‘vrolijk orthodox’, ‘humanist’ of ‘dynamisch’.

Kerkentest

Waar leest de invuller het liefst over, als het gaat om kerk en geloof? Zo’n 40% kiest voor ‘Kerk, geloof en samenleving – zoals kerksluitingen, nieuwe kerken, veranderende gods- en geloofsbeelden’. Ook ‘Theologie – over geloof, kerk en leven’ is populair (23%). Daarna volgen ‘Aankondigingen van activiteiten’ (18%), ‘Interviews met inspirerende Hagenaars’ (10,5%), ‘Diaconaal werk – zoals hulp van de kerk aan armen of vluchtelingen’ (7,7%) en ‘Niet-christelijke levensbeschouwingen’ (2,6%). Volgens deze antwoorden lezen maar weinig invullers het liefst over het werk van de kerk. Toch blijkt uit de antwoorden op de tweede vraag, aan welke artikelen of onderwerpen de lezer weleens terugdenkt, hiervoor grote belangstelling te zijn. Bijvoor-

beeld artikelen over: ‘Het gebruik van kerken voor de samenleving, niet alleen voor vieringen’, ‘Jongeren die zich diaconaal inzetten – M25’, ‘De inspiratie voor daklozenopvang’, ‘Zorg voor vluchtelingen’, ‘Het werk van missionair platform Den Haag in Beweging’. De invullers lezen weliswaar graag over diaconie, maar willen daarbij het liefst weten wat de inbreng is van iemands geloof. Oftewel: wat zegt iemands geloof over zijn inzet voor de stad? Lezers willen niet alleen weten ‘wat de kerk doet’, maar ‘wat het geloof doet met mensen’. Dit blijkt te meer uit een ander onderwerp waar even vaak aan wordt gedacht: ‘Onze geloofswegen en de invloed van gebeurtenissen en keuzes op ons godsbeeld’, ‘Geloven in de praktijk’, ‘De bekeerde crimineel die officier bij het Leger des Heils is geworden’, ‘Voorgangers die vertellen over hun religiositeit en rituelen’, ‘Inspirerende columns over geloof’, ‘Verse theologie’.

Populair: bekeerde crimineel die bij Leger des Heils ging

Opvallend vaak wordt de Kerkentest in herinnering gebracht. Ook hier weer de nieuwsgierigheid naar het nut van geloven. Invullers schrijven: ‘Leuk, zo’n inktijk bij de burenen. We kunnen veel van andere kerken leren’ en ‘Aardig om een indruk van andere kerken te krijgen zonder ze te bezoeken’. Het themanummer ‘Pinksteren in plat Haags’ wordt ook enkele keren aangehaald. Ongeveer een kwart maakt graag uitstapjes door te lezen over ‘joodse symboliek’, ‘bedevaarten’, ‘mystiek’, ‘andere geloofs-

overtuigingen’, ‘een interview met mijzelf’.

Volle moskeeën

Waar schrijft KDH niet genoeg over? De meeste uitspraken kun je interpreteren als de roep om een verklaring en oplossing voor de ‘leegloop van kerken’, het vaakst gegeven antwoord. Iedere keer als er een kerk sluit, publiceert KDH een rapportage. Ook in dit nummer een artikel over de Thomaskerk, al vier jaar dicht, die nu een moskee wordt.

Een prangende vraag blijft hoe het komt dat die kerken sluiten. Vergrijzing van de babyboom? Onaan trekkelijke liturgie voor jongere generaties? Of het godsbeeld? Gelet op de antwoorden op bovengenoemde vragen, kan het de moeite waard zijn om in artikelen nog meer te focussen op iemands geloofsgedachten en uitgebreider de invloed te beschrijven van het geloof op maatschappelijke inzet of kerkgang.

De invullers willen in KDH ook meer lezen over wat je als mogelijke oplossingen zou kunnen interpreteren: ‘Uitdagingen, dilemma’s en keuzes van geloofsgemeenschappen’, ‘Alledaagse geloofsofvoeding’, ‘Missionaire projecten’, ‘Haagse initiatieven die aansluiten bij landelijke campagnes’. Ongeveer eenzelfde hoeveelheid lezers zou in KDH meer inspiratie willen opdoen over de grenzen van de eigen christelijke geloofstradities. Niet alleen ‘meer over oecumene in de praktijk’, maar ook ‘hoe religies in Den Haag elkaar kunnen verbinden en versterken’, ‘waarom moskeeën vol zitten en wat ze doen voor de omgeving’, ‘mensen met meerdere religieuze identiteiten’, ‘het Christusbewustzijn bij andere religies en levensbe-

schouwingen’, ‘pantheïsme’, ‘filosofie’, ‘humanisme’.

Een aantal lezers mist aandacht voor de oud-katholieke kerk, Geloven in Moerwijk en Leven in Laak.

Hoge rapportcijfers

Vergeleken met het onderzoek van drie jaar geleden, willen meer enquête-invullers lezen over de relatie tussen geloof, kerkelijke betrokkenheid of afzondering, andere religieuze tradities en praktijken. De rapportcijfers voor KDH zijn sindsdien niet omlaaggegaan: een 7,5 voor de inhoudelijke actualiteit en afwisseling, een 7,1 voor de vormgeving, een 7,3 voor taalgebruik. Het lezersonderzoek is bedoeld om KDH beter te maken. De enquête kan nog ingevuld worden op: kerkinderhaag.nl/onderzoek.

ROBERT REIJNS

Afscheidsgereceptie Jan Goossensen

Jan Goossensen stopt met het hoofdredacteurschap met ingang van dit jubileumnummer. Zijn afscheidsgereceptie wordt gecombineerd met de nieuwjaarsbijeenkoms van *Kerk in Den Haag*, op **zondag 21 januari**, ‘s middags. Tijd en plaats volgen in het januari-nummer.

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN ZINGT MAANDELIJKS EEN LIED, TE BELUISTEREN OP KERKINDENHAAG.NL.

In herinnering gekerfd

Nog altijd groeit de bonte lijst van namen in marmer en herinnering gekerfd en brengt de Dood, die nieuwe leden werft, ons in- en inbedroefd rond groeven samen.

Wij kunnen onze levensduur niet ramen en zien ons meer omringd met wat men erft van vrienden en familie die men derft, omdat zij niet hun barre lot ontkwamen.

De Tijd leert onze tranen te verdringen, maar blijvend zijn gevoelens van gemis; de Dood slaat wonden die de Tijd niet heelt.

Wij blijven achter met herinneringen. Die zijn soms mooi, maar – weet je wat het is? We hadden die zo graag met hen gedeeld.

Is geloof houdbaar in de wetenschap?

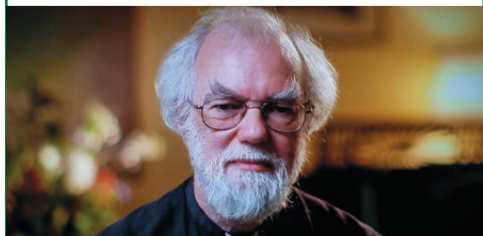
Sinds de Renaissance staan geloofsinzichten op gespannen voet met wetenschappelijke bevindingen. In de Duinzichtkerk gaat prof. Carlo Beenakker, natuurkundige, in gesprek met publiek over de vraag of het houdbaar is om te geloven in God. Beenakker weet alles over de kwantumwereld. Hij bedenkt hoe je nieuwe technologie kunt ontwikkelen met kennis over het gedrag van de kleinste deeltjes materie. Woensdag 29 november, 20 uur.

Volgens pater Thomas (Broeders van Sint Jan) gaan geloof en rede in de katholieke traditie altijd hand in hand. 'Geloof doet ons een nieuw soort weten ontdekken, dat niet hoeft te concurreren met de wetenschap.' Hij geeft drie lezingen met handreikingen om, 'allereerst voor jezelf', geloof en rede met elkaar te verzoenen. Dinsdagen 14, 21, 28 november; 19:30-21:30 uur. Oude Molstraat 35.

Rowen Williams in Den Haag

Rowen Williams komt naar Den Haag voor een lezing. Hij is voormalig hoofd van de Anglicaanse kerk (2002-2012), lid van het Britse Hogerhuis en hoogleraar theologie. Volgens Williams leveren religie en geloof een onmisbare bijdrage aan een harmonieuze en verantwoordelijke samenleving. Averechtse effecten ontstaan juist als een staat het geloof uit de openbare ruimte wil weren. Als een democratie niet voor religieuze kritiek openstaat, dreigt onze cultuur aan haar eigen materialisme en absolutisme ten onder te gaan. Vijf jaar na het verschijnen van zijn veelgeprezen boek *Faith in the Public Square* vindt Williams de noodzaak van een open gesprek hierover alleen maar urgenter geworden. Lezing op uitnodiging van De Zinnen.

MAANDAG 27 NOVEMBER, 20 UUR, € 10.
ENGELSTALIG. OPGAVE TOT 23 NOVEMBER.

MOET JE ZIEN

Blade Runner 2049: vergoddelijking van technologie

RECENSIE De film *Blade Runner 2049* draait sinds kort in de bioscopen. Een verhaal waarin technologie een zelscheppend wezen wordt.

Filmbeeld van 'Blade Runner 2049'.

HET IS 2049. DE WERELD IS INEENGESTORT. De Amerikaanse staat Californië is een vervreemdende dystopie. Duister, mistige steden, gigantische vrouwenbeelden vol hologrammen. Een plek waarvandaan de oorspronkelijke bewoners zijn gevlucht, namelijk naar buitenaardse kolonies. Dat is de setting van 'Blade Runner 2049', de opvolger van 'Blade Runner 2019' uit 1982.

Zij die op aarde zijn achtergebleven, leven in een

naargeestige wereld met kunstmatig gecreëerde schepsels. De begaafde *memory maker* Ana Stelline heeft technische wezens geïmpregneerd met echte herinneringen. Ze heeft goede software, want er zijn verschillende versies van die kopie-mensen. De wereld wordt gedomineerd door een bedrijf dat gespecialiseerd is in kunstmatige intelligentie, met de als Jezus – of God? – uitziende leider Nijad Wallace.

De plot gaat over detective K. Hij is de *blade run-*

ner. Onder een dode boom ontdekt K. een vrouw, Rachael, die daar begraven is nadat ze overleed bij de geboorte van haar kind. Ook de bijbelse Rachel, echtgenote van aartsvader Jacob, stierf na de bevalling. Het is een kunstmatig kind dat vernietigd moet worden, want het kind kan verstrekkende gevolgen hebben voor de menselijke replica's ('replicants').

Een belangrijk thema van dit filmkunstig drama is voor mij de vergoddelijking van technologie. En de destructieve invloed daarvan op de werkelijkheid. Als technologie een zelscheppend wezen wordt, wat is dan authenticiteit nog? Wat is persoonlijke vrijheid? Hoe ver kan nabootsing gaan? Is oneindig leven mogelijk als je iedereen kan upgraden naar een nieuwe versie?

Regisseur Denis Villeneuve laat zien op hoeveel verschillende manieren emoties, intelligentie en gedrag gekopieerd kunnen worden naar technische schepsels. Hij plaatst de beperkingen daarvan er scherp tegenover. Een Herodes-figuur buit kunstmatige kinderen uit. En men worstelt met de kunstmatigheid van liefde en seks.

Blade Runner 2049 zet je aan het denken in een visueel adembenemend en duister epos. Vijf sterren.

ERIC VAN DEN BERG

Orde van het Theelepeltje

Ook met kleine schepjes kun je een brand blussen

INTERVIEW Den Haag heeft de eerste Orde van het Theelepeltje van Nederland. Het Haags Vredesinitiatief viel als een blok voor het bescheiden symbool. Als je er maar veel van hebt, kan zo'n lepeltje het verschil maken.

'S TEL, JE BENT GETUIGE VAN EEN UITSLAANDE brand. Wat kun je dan doen? Wegrennen, waarmee je je eigen leven redt en anderen aan hun lot overlaat. Een boze brief schrijven, waarin je eist dat de verantwoordelijken worden ontslagen. Of je gooit een emmer water op het vuur om het te blussen. Als je geen emmer hebt, neem je een glas water. En als je geen glas hebt, gooi dan een theelepeltje water. Een theelepeltje is klein en de brand is enorm, maar iedereen heeft wel zo'n lepeltje. En we zijn met miljoenen.'

'Niet weglopen, niet protesteren, maar iets doen'

Dit zei de Israëliische schrijver Amos Oz in een interview voor de Zweedse televisie. Oz stelde de oprichting van de Orde van het Theelepeltje voor: niet weglopen, niet protesteren, maar daadwerkelijk een bijdrage leveren aan de oplossing van een probleem.

De Stichting Haags Vredesinitiatief (in oprichting) vindt dit uitgangspunt zo inspirerend dat ze, als eerste activiteit, daadwerkelijk de Orde van het Theelepeltje in het leven heeft geroepen. Dit past helemaal in hun doelstelling: gestalte geven aan activiteiten en initiatieven op het gebied van vrede. Het theelepeltje draagt bij aan een vredevolle samenleving. 'Alleen kun je niets', benadrukt de penningmeester, 'alleen door sa-

Vrolijke presentatie van de Haagse 'Orde van het theelepeltje'.

menwerken kunnen we iets bereiken. Vrede is een werkwoord, geen zelfstandig naamwoord!' Furnée is lid van het christelijk georiënteerde religieuze genootschap van de Quakers.

Vriendelijk gebaar

Het Haags Vredesinitiatief is ontstaan vanuit de Haagse Gemeenschap van Kerken. Furnée: 'We waren bij elkaar voor de Vredesweek van dit jaar en het idee ontstond om een Orde van het Theelepeltje op te richten. Ik vond op internet het Zweedse voorbeeld. De orde is daar in 2006 opgericht en heeft veel werk gedaan op

scholen. Ze geven onderwijs in het omgaan met verschillende culturen en achtergronden. Wij zijn niet in staat om dat in korte tijd ook op te zetten, maar we wilden wel iets doen. Toen bedachten we om de lepeltjes als reversspeldje te laten maken en ze te verkopen. We willen ze zo in de markt zetten dat ze verbindend werken, mensen kunnen ze doorgeven aan elkaar. Je kunt bijvoorbeeld een lepeltje geven als iemand iets goeds heeft gedaan, als compliment of gewoon als vriendelijk gebaar. Het geven en ontvangen is een uitdrukking van het gevoel van verbondenheid. De ontvanger kan dan ook weer een paar lepeltjes bestellen en weggeven. De doelstelling is mensen te activeren en te bemoeiden. Velen voelen zich machteloos doordat ze zien wat er allemaal gebeurt in de wereld, ze kunnen er niets aan doen. Met één theelepeltje ben je ook machteloos, in je eentje ben je machteloos, maar we zijn met miljoenen. We moeten samenwerken, vandaar ook dat we druk bezig zijn contacten te leggen met mensen uit andere culturen. We zijn als Haags Vredesinitiatief nadrukkelijk niet-kerkelijk georiënteerd.'

De Haagse Orde van het Theelepeltje is de eerste in Nederland en het loopt voorspoedig. De verkoop floreert en er zijn positieve reacties. Al zijn de lepeltjes klein, ze vallen wel op. Furnée hoort zo nu en dan dat mensen de lepeltjes tegenkomen en het verhaal erachter kennen. Mond-tot-mondreclame is belangrijk. Vrede is een breed begrip en er zijn veel branden in de wereld die bluswater nodig hebben.

JOLLY VAN DER VELDEN

INFO: MEEDOEN OF BESTELLEN?
THEELEPELTJE.NL / TEL. (070) 360 06 21.

Expositie 'Vijf eeuwen armenzorg'

Na het jubileumboek nu de tentoonstelling. Op grote panelen is de komende maanden een reizende tentoonstelling van de Protestantse Diaconie te zien. Tot 12 november in de kapel van de Duinzichtkerk. Daarna verhuist de expositie steeds voor enkele maanden naar onder andere de Kloosterkerk en de Maranathakerk.

De panelen zijn oorspronkelijk gemaakt voor de tentoonstelling over 'Arm en Rijk', afgelopen zomer in het Haags Historisch Museum. Het jubileumboek over vijf eeuwen Haagse armenzorg werd daar ook gepresenteerd. Het boek zal in de deelnemende kerken te koop zijn.

IN DE DUINZICHTKERK WORDT DE KERKDIENTST VAN 5 NOVEMBER AAN DE TENTOONSTELLING GEWIJD, OOK IN HET KADER VAN DE DANKDAG VOOR GEWAS EN ARBEID.

Lukaskerk maakt 'Nieuwe Vrienden'

De Lukaskerk is het project 'Nieuwe Vrienden' gestart. Daarmee wil de kerk dat buurtbewoners en nieuwe buitenlandse stadsbewoners elkaar beter leren kennen. En van elkaar leren. De meeste buitenlanders komen uit Syrië en zijn in afwachting van een (voorlopige) verblijfsvergunning. De ontmoeting vindt plaats bij laagdrempelige, taalgerichte gespreksavonden (over administratie, arbeid, cultuur) en bij gevarieerde culturele activiteiten (vaak met zang, spel en eten). Het gaat om de culturele uitwisseling tussen gevestigde en nieuwe bewoners. De kerk nodigt belangstellenden daarom uit voor mooie kennismakingen. Ook vrijwilligers zijn welkom. Info en opgave: lukaskerk-denhaag.nl/nieuwvrienden en stathouderslukaskerk@gmail.com.